

Záverečná karta projektu

Názov projektu

Evidenčné číslo projektu

APVV-19-0074

Stratégie efektívneho čitateľského správania a ich skúmanie v kľúčových etapách vývinu gramotnosti

Zodpovedný riešiteľ **prof. PhDr. Oľga Zápotočná, CSc.**

Príjemca **Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v. v. i.**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Hlavný riešiteľ: Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV;

Spolupracujúca inštitúcia: Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta UK.

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Psychologický ústav AV ČR, Praha, Česká republika

Katedra psychológie, Filozofická fakulta Karlovej Univerzity, Praha, Česká republika

North Carolina State University, Raleigh, USA

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

neboli udelené ani podané

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

ad 1.01 Publikácie v karentovaných časopisoch SR (2)

ZÁPOTOČNÁ, Oľga - PETROVÁ, Zuzana - URBAN, Marek - URBAN, Kamila. Early Literacy Curriculum and Its Journey to Kindergarten Classroom. In Human Affairs : Postdisciplinary Humanities and Social Sciences Quarterly, 2022, vol. 32, no. 2, p. 121-133. (2021: 0.240 - SJR, Q2 - SJR). ISSN 1337-401X. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0010> (Rozsah 0,89 AH)

PETROVÁ, Zuzana. Medium-specific aspects of digital reading and their impact on reading comprehension. In: Human Affairs : Postdisciplinary Humanities and Social Sciences Quarterly, 2022, vol. 32, no. 2, p. 134-144. (2021: 0.240 - SJR, Q2 - SJR). ISSN 1337-401X. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0010> toto je link na predošlý článok – zmeniť (Rozsah 0,78 AH).

ad 1.02 Publikácie v zahraničných karentovaných časopisoch (6)

FÁŽIK, Jakub – STEINEROVÁ, Jela. 2021. Information, knowledge and truth: the three dimensions of information literacy of university students in Slovakia. In: Journal of Documentation [online]. 2021, roč. 77, č. 1, s. 285-303. ISSN 1758-7379. DOI: 10.1108/JD-05-2020-0086 (Rozsah 1.9 AH).

URBAN, Kamila – PESOUT, Ondra – KOMBRZA, Jiří – URBAN, Marek. 2021. Metacognitively aware university students exhibit higher creativity and motivation to learn. In Thinking Skills and Creativity, 2021, vol. 42, no. 100963, p. 1-11. (2020: 3.106 - IF, Q2 - JCR, 1.016 - SJR, Q1 - SJR). ISSN 1871-1871. Typ: ADCA (Rozsah 1.64 AH).

URBAN, Marek – URBAN, Kamila. 2021. Unskilled but aware of it? Cluster analysis of creative metacognition from preschool age to early adulthood. In *Journal of Creative Behavior*, 2021, vol. 55, iss. 4, pp. 937-945. (2020: 2.661 - IF, Q1 - JCR, 0.896 - SJR, Q1 - SJR). ISSN 0022-0175. Typ: ADCA (Rozsah 0.9 AH)

URBAN, Marek - URBAN, Kamila. Orientation Toward Intrinsic Motivation Mediates the Relationship Between Metacognition and Creativity. *Journal of Creative Behaviour*, 7 (1), March 2023, s. 6-16. Typ: ADCA , 0,92 AH

URBAN, Marek - URBAN, Kamila. Does Metacognition Matter in Creative Problem-Solving? A Mixed-Methods Analysis of Writing. In *Journal of Creative Behavior*. (ADCA, v tlači), 0,8 AH. Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jocb.630>

URBAN, Kamila - URBAN, Marek. "I know my idea is original!" Creative metacognitive monitoring and regulation in kindergarten children. In *Thinking Skills and Creativity*, 2024, vol. 52, no. 101541, p. 1-11. (2023: 1.162 - SJR, Q1 - SJR). ISSN 1871-1871. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2024.101541>

ad 1.06 Publikácie vo vedeckých recenzovaných časopisoch SR (3)

PETROVÁ, Z., ZÁPOTOČNÁ, O., URBAN, K., URBAN, M. Development of Early Literacy Skills: A Comparison of Two Early Literacy Programmes. *Journal of Pedagogy*, 2020, 11 (2), s.51-72. (Scopus, ERIH a iné). Dostupné na: <https://content.sciendo.com/view/journals/jped/11/2/article-p51.xml?language=en> (Rozsah 1,55 AH, Typ: ADN).

HRDINÁKOVÁ, Ľ., BUZOVÁ, K. 2020. Aplikácia eye-trackingu vo výskume čítania. In: *ITlib: Informačné technológie a knižnice. Centrum vedecko-technických informácií SR*, 2020, č. 3, s. 16-26. ISSN 1335-793X (tlačené vydanie). (Rozsah: 1,95 AH, Typ: ADF)

RANKOV, Pavol. E-learning ako komunikačná situácia s potenciálom a limitmi: názory a skúsenosti vysokoškolákov. I. *DISPUTATIONES SCIENTIFICAE*. 2023, roč. 23, č. 2, s. 45-59 [cit. 2023-12-29]. DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2023.23.2.45-59>. Dostupné aj na: http://disputationes.ku.sk/wp-content/uploads/2023/06/05_rankov_dspt_2_2023.pdf (V3 Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu; 1, 0 AH)

ad 1.07 Publikácie vo vedeckých recenzovaných zahraničných časopisoch (4)

RANKOV, P., REGEC, M. 2020. Közösségi média vagy embertelen média? In: *Könyv, könyvtár, könyvtáros* [online]. 2020. szeptember, 29 (9), sz. 9, s. 21-37 [cit. 2020-11-12]. ISSN 2732-0375 (Online). (Rozsah: 1,22 AH, Typ: ADE)

PETROVÁ, Zuzana. Preferencie detí predškolského veku pri výbere knihy. *Gramotnosť, pregramotnosť a vzdelávaní* (ČR, v tlači). AH, 0. 89

JANČÍK PETROVÁ, Zuzana. (2023). Preferencie detí predškolského veku pri výbere knihy. *Gramotnosť, pregramotnosť a vzdelávaní*, 7 (2), s. 111-127. AH 0,89. DOI: <https://doi.org/10.14712/25337890.3994>

MIRGA, Tomáš. Generatívna AI ako nástroj tvorby rizikového syntetického obsahu - prípadová štúdia a strategické riešenia. In: *ProInflow*. Online. roč. 16(2024), č. 1, s. 33 – 95, 3,1 AH; Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/ProIn2024-37974>

ad 1.10 Vedecké monografie domáce (7)

HRDINÁKOVÁ, Ľudmila a FÁŽIK, Jakub. 2021/a. Informačná gramotnosť a informačné vzdelávanie [online]. Bratislava: Slovenská pedagogická knižnica, 2021. ISBN 978-80-974036-2-1. Dostupné na: www.spgk.sk (Rozsah 15, 35 AH).

PETROVÁ, Zuzana (Ed.). 2021. Osvojovanie gramotnosti u detí v podmienkach nového Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2021, 107 s. ISBN: 978-80-568-0236-6 (Rozsah 6,98 AH).

RANKOV, Pavol. Informačné správanie študentov počas pandémie. Bratislava: Stimul, 2023. (80 NS, 4,0 AH).

HRDINÁKOVÁ, Ľudmila, STRUHÁRIKOVÁ, Zuzana a BRIJAKOVÁ, Annamária. Digitálna pedagogika a digitálna gramotnosť vo vzdelávaní. Bratislava: Stimul, 2023. (NS/4, 4,0 AH).

RANKOV, Pavol. Informačné správanie študentov počas pandémie [online]. Bratislava: STIMUL [cit. 2023-12-29]. ISBN (PDF) 978-80-8127-406-0. ISBN (EPUB) 978-80-8127-407-7. Dostupné na: <https://dspace.uniba.sk/xmlui/handle/123456789/186> (4,5 AH)

RANKOV, Pavol. Bioetická problematika v románe *Bílá voda* Kateřiny Tučkové: autorka ako interpretka vlastného textu. Bratislava, Stimul. 2024, 6 AH, v tlači.

HRDINÁKOVÁ, Ľudmila a kol. Rychlé automatické menovanie ako prekursor čitateľských schopností. Bratislava, Stimul. 2024, 6 AH, v tlači.

Ad 1.11 Vedecké monografie v zahraničí (1)

URBAN, Kamila (Ed.): Development of Key Literacy Skills in Early Childhood Education.

Recenzenti: Radka Wildová, Varun Ashokan. 1. vyd. Berlin : Peter Lang, 2023. 132 s.

Dostupné na: <https://doi.org/10.3726/b20261>. ISBN 978-3-631-88645-8. Typ: AAA (8,0 AH).

Uplatnenie výsledkov projektu

Výsledky projektu sa priebežne uplatňujú predovšetkým v oblasti vysokoškolského vzdelávania na viacerých univerzitných (slovenských a českých) pracoviskách. V rámci prednášok a kurzov bakalárskych a magisterských študijných programov Učiteľstva pre primárne vzdelávanie a Predškolskej a elementárnej pedagogiky na Pedagogickej fakulte TU v Trnave a Fakulte humanitných štúdií, Univerzity Tomáše Bati v Zlíně, ČR. V rámci DPŠ a študijného programu Informačné štúdiá na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Psychologické aspekty skúmanej problematiky sú dôležitou súčasťou kurzov štúdia Psychológie na Filozofickej fakulte KU v Prahe. Na všetkých uvedených pracoviskách vzniklo pod vedením riešiteľov projektu úhrne vyše 50 diplomových a niekoľko desiatok bakalárskych projektov. Boli obhájené 3 dizertačné práce a ďalšie 3 sú v procese riešenia. Prehľadná bibliografia študentských prác bude k dispozícii na webovej stránke projektu <https://citateliskagramotnost.weebly.com/> Okrem toho sa riešitelia podieľali na viacerých neformálnych vzdelávacích a osvetových aktivitách pre širšiu verejnosť a rôzne vzdelávacie inštitúcie (ako napr. NUCEM, Slovenská národná knižnica, CVTI Bratislava, Slezská univerzita Opava, CPPPaP Bratislava 1 a ďalšie). Projekt má pomerne bohatú popularizačnú činnosť, za obdobie riešenia bolo publikovaných okolo 38 popularizačných príspevkov v rôznych médiách (Rozhlas, TV, denná tlač, online podcastoch a pod.). V neposlednom rade sa v rámci spolupráce so základnými a materskými školami zapojenými do výskumu poskytuje – na požiadanie učiteľov a rodičov aj konzultačná a poradenská činnosť pri riešení rôznych vzdelávacích aj individuálnych problémov a ťažkostí žiakov v oblasti čítania. Vzdelávacie aktivity tohto typu sú podrobne uvádzané v dokumentoch VPP (v časti 4) jednotlivých ročných správ.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Na základe výsledkov intervenčnej vývinovej štúdie možno konštatovať, že: (1) materská škola má reálnu šancu prispieť k riešeniu problémov s čitateľskou gramotnosťou našich žiakov; (2) vplyv jej systematického a cieľavedomého pôsobenia na rozvoj gramotnosti sa manifestuje predovšetkým na úrovni porozumenia textu, resp. tých indikátorov vývinu, ktoré sú do značnej miery formované sociálnym a kultúrnym prostredím, závisia od širokého spektra jazykových skúseností s čítaním, resp. vykazujú zvýšenú citlivosť na riziká spojené so sociálne a ekonomicky limitujúcimi podmienkami prostredia; (3) kľúčovým mechanizmom efektívnosti tohto pôsobenia, resp. významnú úlohu v rozvoji porozumenia zohráva metakognícia sprostredkovaná dieťaťu v sociálnych interakciách sprevádzajúcich čítanie. Výsledky súčasne potvrdzujú, že (4) bohaté skúsenosti s písanou rečou a čítaním jednoznačne zlepšujú aj hovorenú reč dieťaťa, jeho vyjadrovanie sa v jazyku a naratívnu produkciu. V neposlednom rade (5) podporujú motiváciu, záujem a vzťah detí k čítaniu a podieľajú sa tak nielen na výchove čitateľa, ale aj na výchove ako takej. Teoretické a empirické analýzy čitateľského a informačného správania súčasnej mladej generácie v prostredí masívneho pôsobenia vizuálnych a sociálnych médií, jazykovo podstatne chudobnejších audiovizuálnych obsahov, silnejúcich dezinformačných vplyvov a ďalších rizík potvrdzujú, že (6) úloha písanej kultúry a literárneho naratívu v jazykovom, kognitívnom, sociálnom, emocionálnom či hodnotovom vývine detského recipienta je nezastupiteľná. Výsledky výstupov projektu prinášajú argumenty poukazujúce na to, že (7) jednou z najistejších ciest využitia tohto potenciálu je posilnenie významu informačnej výchovy na školách, v ktorej rozhodujúce postavenie patrí knižnici a profesionálnemu informačnému servisu pre žiakov, učiteľov a všetkých účastníkov vzdelávania.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

Based on the results of the developmental intervention study it can be concluded that: (1) kindergarten has a real chance to contribute to solving the reading literacy problems of our students; (2) the impact of its systematic and intentional influence on literacy development is

manifested primarily at the level of reading comprehension, or those indicators of development that are largely shaped by the social and cultural environment, depend on a wide range of reading-related linguistic experiences, and/or show increased susceptibility to the risks associated with limited socio-economic background; (3) an important role in the development of comprehension lies on the metacognition transmitted to the child through the social interactions that accompany reading. At the same time, the results confirm that (4) rich experiences with written language and reading improve also the child's spoken language and narrative production. Not least (5) they promote children's motivation, interest and attitude towards reading and thus contribute not only to the education of the reader but also to moral education as such. Theoretical and empirical analyses of the reading and information behaviour of today's young generation in an environment of massive exposure to visual and social media, linguistically much poorer audiovisual content, increasing disinformation influences and other risks confirm that (6) the role of written culture and literary narrative in the linguistic, cognitive, social, emotional or value development of the child recipient is essential. The results of the project outputs provide arguments showing that (7) one of the most reliable ways to exploit this potential is to reinforce the importance of information education in schools, in which the library and a professional information service for pupils, teachers and all participants in education play a decisive role.